

DOI: 10.32782/2786-9156.107.3.35-44
УДК 343.123.12

Богініч І. О., кандидат технічних наук, доцент кафедри «Оперативно-технічні заходи» Національної академії Служби безпеки України (м.Київ, Україна)

e-mail: boginich.liana@email.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7285-7458>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВТРУЧАННЯМ В ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ

Стаття присвячена актуальним питанням гарантій прав людини під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, адже саме такі гарантії слугують не лише засобом забезпечення законності в кримінальному провадженні, а й критерієм допустимості використання як доказів результатів, отриманих унаслідок таких негласних слідчих (розшукових) дій.

Для проведення дослідження автор використав систему як загально-наукового, так і спеціально-юридичного інструментарію. Так, метод аналізу був застосований для виокремлення з масиву нормативних положень саме тих, які стосуються системи гарантій прав людини і громадянина під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій як на міжнародно-правовому, так і на національному рівні (зокрема, конституційних положень і положень чинного Кримінального процесуального кодексу України). Метод синтезу дав змогу узагальнити й підсумувати результати дослідження. Формально-структурний метод був використаний під час розгляду елементів системи особливостей проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування. Метод тлумачення юридичних дефініцій застосовувався для з'ясування окремих понять, які були використані в публікації, зокрема власне негласних слідчих (розшукових) дій.

За результатами дослідження автор констатував на тому, що негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані з втручанням у приватне спілкування особи, є такими, що завжди пов'язані з обмеженням прав людини і громадянина. Гарантії дотримання таких прав встановлюються як на національному рівні (на рівні конституційних положень), так і в міжнародно-правовому масштабі. Водночас такі гарантії містять і винятки, що кореспондується з нормами чинного Кримінального процесуального кодексу України.

Розробка на законодавчому рівні додаткових гарантій прав і свобод людини під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, може слугувати підставою для подальших наукових досліджень.

Ключові слова: права людини і громадянина, гарантії, обмеження, негласні слідчі (розшукові) дії, слідчий суддя, ухвала, омбудсмен, Конституція України.

Постановка проблеми. Конституційні принципи дотримання законності, захисту свобод і прав людини, права на повагу до гідності й честі кожної особи, свободу та недоторканість житла й інші права слугують підставою для діяльності органів досудового розслідування. Однією з провідних засад кримінального процесу є дотримання свобод і прав людини. Така засада не може бути порушена, крім випадків, які передбачені Конституцією України та чинним Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України). Наразі прослідковується тенденція до збільшення кількості вчинення тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, у тому числі й тих, що носять латентний характер, а тому негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД) виступають ефективним інструментом їх протидії. Станом на сьогодні слідчі досить часто приймають рішення про проведення НСРД. Загалом проведення НСРД тісно пов'язане з можливим порушенням прав свобод і законних інтересів людини, а

тому їх дотримання має важливе значення під час проведення досліджуваного виду слідчих дій, включно з НСРД, які пов'язані з втручанням у приватне спілкування особи. Отже, у кримінальному провадженні саме слідчий суддя виступає тим гарантом, покликаним контролювати законність обмеження прав людини і громадянина під час проведення НСРД, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальний порядок проведення, особливості й проблемні аспекти теоретичних і науково-практичних питань під час проведення НСРД досліджено в публікаціях, які становлять теоретичну (доктринальну) базу дослідження, – Ю. П. Аленіна, В. О. Глушкова, Є. Д. Лук'янчикова, Д. Й. Никифорчука, Д. Б. Сергєєвої, В. І. Сліпченка, О. Ю. Татарова, Л. Д. Удалової, В. І. Фаринника, М. Є. Шумили, О. П. Бабікова, Є. Ю. Бараша, О. А. Білічак, В. І. Василичука, А. В. Ватраль, М. Л. Грібова, Л. І. Данченко, С. М. Князева, О. С. Тарасенка, Я. О. Тализіної, І. В. Хоменка й інших науковців. Водночас це питання є недостатньо висвітленим у сучасній літературі, зокрема такий його аспект, як дотримання гарантій прав людини та громадянина під час проведення НСРД, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування.

Формулювання цілей. Метою статті є виокремлення особливостей механізму захисту прав людини і громадянина під час проведення НСРД, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування. У цій праці вперше запропоновано систему особливостей забезпечення прав людини та громадянина під час проведення НСРД, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, серед яких – законність і пропорційність, необхідність судового контролю, право на інформацію, обмеження кола осіб, які мають доступ до інформації, дотримання прав людини відповідно до міжнародних стандартів, неможливість зловживання повноваженнями, забезпечення права на захист.

Крім того, з метою захисту прав людини та громадянина під час проведення НСРД, у тому числі пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, автором уперше запропоновано передбачити функціонування інституту омбудсмена у сфері НСРД. У роботі описано порядок здійснення ним діяльності й особливості його утворення. Також у ній висвітлено позицію судової практики щодо проблемних моментів, які можуть виникати у зв'язку із законністю проведення НСРД, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування.

Виклад основного матеріалу. О. Ю. Звонарьов пише, що недоторканність приватного життя, як система гарантій захисту прав людини, охоплює охорону таємниці телефонних розмов, особистих письмових документів і листування, таємниці інтимного й сімейного життя та спосіб існування особи, заборону на збирання та поширення інформації про її особисте життя без наданої згоди, протидію свавільному втручанням державних органів та сторонніх осіб у житло і життя людини [1, с. 132].

Почнемо з нормативного розуміння НСРД. У частині 1 статті 246 КПК України міститься така легальна дефініція НСРД: НСРД – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України [2].

Зазначимо, що під час проведення НСРД, відповідно до ч. 4 ст. 258, статей 260, 261, 262, 263, 264 КПК України, різновидами втручання в приватне спілкування є: 1) аудіо-, відеоконтроль особи, яке проводиться без її відома на підставі ухвали слідчого судді, якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування.; 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції особи, що проводиться без її відома у виняткових випадках на підставі ухвали слідчого судді. Арешт на кореспонденцію накладається, якщо під час досудового розслі-

дування є достатні підстави вважати, що поштово-телеграфна кореспонденція певної особи іншим особам або інших осіб їй може містити відомості про обставини, які мають значення для досудового розслідування, або речі й документи, що мають істотне значення для досудового розслідування. Огляд затриманої кореспонденції проводиться в установі зв'язку, якій доручено здійснювати контроль і затримувати цю кореспонденцію, за участю представника цієї установи, а в разі потреби – за участю спеціаліста. У присутності зазначених осіб слідчий вирішує питання про відкриття й оглядає затриману кореспонденцію. У разі виявлення в кореспонденції речей (у тому числі речовин), документів, що мають значення для певного досудового розслідування, слідчий у межах, визначених ухвалою слідчого судді, здійснює виїмку відповідної кореспонденції або обмежується зняттям копій чи отриманням зразків з відповідних відправлень; 3) зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (комплекс технічних засобів електронних комунікацій і споруд, призначених для надання електронних комунікаційних послуг) є різновидом втручання у приватне спілкування, що проводиться без відома осіб, які використовують засоби електронних комунікацій для передавання інформації, на підставі ухвали слідчого судді, якщо під час його проведення можливо встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження); 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем (пошук, виявлення і фіксація відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі або їх частин, доступ до електронної інформаційної системи або її частини, а також отримання таких відомостей без відома її власника, володільця або утримувача може здійснюватися на підставі ухвали слідчого судді, якщо є відомості про наявність інформації в електронній інформаційній системі або її частині, що має значення для певного досудового розслідування) [2].

Згідно зі статтею 2 Закону України «Про електронні комунікації» електронна комунікаційна мережа – комплекс технічних засобів електронних комунікацій і споруд, призначених для надання електронних комунікаційних послуг [3].

О. В. Ковальова слушно відзначає, що до засобів передання інформації на сьогодні ми можемо віднести всі наявні засоби зв'язку: як технічне обладнання, телефони, смартфони, ПК, планшети і т. ін., у тому числі й комп'ютер, так і програмне забезпечення, Skype, IMessage, WhatsApp, Viber, Telegram, Signal. тощо. Через що виникає проблема визначення меж допустимості втручання в таємницю спілкування органами поліції під час здійснення негласної роботи, без порушення конституційних прав особи [4, с. 158159].

Цікавими є результати опитування А. А. Коваль, яка провела анкетування слідчих суддів, прокурорів, слідчих СВ, адвокатів, співробітників оперативних підрозділів у Миколаївській, Херсонській і Запорізькій областях. Таке опитування засвідчило, що 62 % респондентів серед причин неготовності до проведення НСРД називають такі: велика робоча завантаженість, відносна новизна та складність самого інституту НСРД, професійна підготовка для проведення НСРД є недостатньою, опитувані є неознайомленими зі шляхами реформування кримінального процесуального права України тощо [5, с. 228].

Варто вказати на наявність конституційних положень щодо захисту приватного спілкування від незаконного втручання. Зокрема, йдеться про статтю 31 Конституції України, сформульовану таким чином: «Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочині чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо» [6].

Існує і система міжнародно-правових гарантій щодо захисту прав людини і громадянина від незаконного втручання в приватне спілкування.

Положенням Європейської конвенції з прав людини, а саме частиною 1 статті 8, визначено, що «кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції» [7].

Водночас у частині 2 статті 8 Європейської конвенції з прав людини чітко зазначено, що «органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» [7]. Це твердження також неодноразово підтверджувалося практикою рішень Європейського суду з прав людини. Відповідно до практики Європейського суду з прав людини, зокрема до справи «Раманаускас проти Литви», докази, одержані за допомогою застосування спеціальних методів розслідування, можуть вважатися допустимими за умови наявності адекватних і достатніх гарантій проти зловживань, зокрема чіткого та передбачуваного порядку санкціонування, вжиття відповідних оперативних слідчих заходів та контролю за ними [8]. А. А. Мезенцева відзначає, що Європейський суд з прав людини наголосив на необхідності чіткої та передбачуваної процедури санкціонування слідчих дій, а також її належного контролю, тому А. А. Мезенцева переконана: саме судовий контроль найбільш доцільним засобом у справах, пов'язаних із таємними заходами [9, с. 196].

Стаття 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права встановлює, що ніхто не повинен зазнавати незаконного чи свавільного втручання в його сімейне й особисте життя, незаконних чи свавільних посягань на недоторканність його житла або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його репутацію і честь [10].

А. О. Мироненко констатує: несвоєчасне відкриття документів, на підставі яких надано дозвіл на проведення слідчих дій, а також проведення таких дій без належного дозволу є недопустимим і незаконним [11, с. 197].

Цікавою є пропозиція Ю. М. Сливи та А. М. Кислого щодо необхідності розроблення «Інструкції про організацію судового контролю за додержанням законів при проведенні НСРД органами Національної поліції України» для вдосконалення правових засад здійснення судового контролю за додержанням законів під час проведення НСРД, узгодження її з європейськими стандартами, які висуваються до діяльності, пов'язаної з тимчасовим обмеженням прав і свобод людини, синхронізації процесуальної діяльності, яка здійснюється відповідно до Конституції України та КПК України [12, с. 471].

НСРД, пов'язані з втручанням у приватне спілкування особи, належать до того виду НСРД, коли обмежують права людини і громадянина. Водночас нормами, які покликані забезпечити такі права і свободи, є порядок постановлення ухвали слідчого судді щодо проведення НСРД. Саме на слідчого суддю покладається обов'язок дотримання прав і свобод людини від незаконного втручання під час проведення НСРД.

У межах цього дослідження можна запропонувати на доктринальному рівні виокремити такі особливості забезпечення прав людини та громадянина під час проведення НСРД, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування:

– законність і пропорційність (НСРД, зокрема втручання в приватне спілкування, повинні проводитися лише на підставі закону. Закон чітко визначає, коли і за яких умов допускається обмеження права на приватне спілкування. Дії мають бути пропорційними меті розслідування, щоб уникнути надмірного втручання в права людини);

– необхідність судового контролю (одним із основних механізмів захисту прав людини є вимога попереднього дозволу слідчого судді на проведення НСРД, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування. Слідчий суддя повинен ретельно перевіряти наявність підстав і необхідність такої дії);

– право на інформацію (після завершення слідства) (особа, стосовно якої були проведені НСРД, має право бути проінформованою про це після завершення розслідування, якщо така інформація не загрожує державній безпеці або інтересам розслідування);

– обмеження кола осіб, які мають доступ до інформації (інформація, отримана під час НСРД, має бути доступною лише визначеним колом осіб, що займаються розслідуванням. Це сприяє захисту конфіденційності та приватності громадян);

– дотримання прав людини відповідно до міжнародних стандартів (Україна, як учасник міжнародних правозахисних угод (наприклад, Європейської конвенції з прав людини), зобов'язана забезпечувати, щоб втручання в приватне життя здійснювалося відповідно до міжнародних стандартів, зокрема ст. 8 ЄКПЛ (право на повагу до приватного і сімейного життя);

– неможливість зловживання повноваженнями (втручання в приватне спілкування має бути суворо контрольоване, щоб уникнути зловживань з боку правоохоронних органів. Будь-які порушення можуть призвести до недійсності доказів, отриманих у такий спосіб);

– забезпечення права на захист (особи, чії права були порушені під час проведення НСРД, мають право оскаржити ці дії в судовому порядку).

Захист прав і свобод людини, особливо в умовах правового режиму воєнного стану, і механізм забезпечення від втручання в її особисте та сімейне життя має правову основу як на міждержавному, так і на державному рівнях. Водночас згідно із статтею 101 Конституції України парламентський контроль за дотриманням прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Також має позитивний досвід у зарубіжних країнах запровадження інституту спеціалізованих омбудсменів у напрямках найбільш грубого порушення прав людини, наприклад прав військовослужбовців, із контролю за діяльністю правоохоронних органів. Запропоновано та впроваджено зарубіжними країнами багато пропозицій щодо спеціалізованих омбудсменів, що можуть розглядатися в Україні. Так, наприклад, у Швеції найменування омбудсмена отримують навіть адміністративні та громадські посади, які підпорядковуються парламентському омбудсмену [13, с. 84]. У подальшому для того, щоб під час проведення НСРД не порушувалися права особи в Україні, у тому числі ті, що стосуються втручання у приватне спілкування, можна запропонувати запровадити інститут омбудсмена у сфері НСРД. Створення у державі інституту омбудсмена у сфері НСРД є новою ініціативою, яка покликана підвищити рівень захисту прав громадян і забезпечити додатковий нагляд за законністю дій правоохоронних органів під час проведення НСРД, зокрема тих, що стосуються втручання у приватне спілкування. Але оскільки введення такого інституту або запровадження спеціалізованих галузевих омбудсменів, яке б вирішило наявні проблеми в різних галузях, потребує тривалого процесу, який вимагає значних коштів, у сьогоднішніх реаліях може бути досить ефективним розширення обов'язків Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо здійснення парламентського контролю у сфері НСРД відповідно до чинного законодавства.

Омбудсмен у сфері НСРД повинен бути незалежним органом, який не підпорядковується ані правоохоронним структурам, ані судовим органам. Це гарантуватиме об'єктивність і неупередженість у здійсненні нагляду за втручанням у приватне життя

громадян. Омбудсмен може бути призначений парламентом або іншим незалежним органом, який має довіру з боку суспільства, на чітко визначений термін з гарантією незалежності від політичного впливу.

Омбудсмен у сфері НСРД повинен мати повний і безперешкодний доступ до матеріалів, пов'язаних із НСРД, включно із судовими дозволами на їх проведення, технічною документацією, записами спілкування й інші матеріалами. Це дасть йому можливість перевіряти, чи дотримуються правоохоронні органи встановлених законодавством процедур, чи є втручання в приватне життя обґрунтованим і пропорційним.

Основна функція омбудсмена у сфері НСРД полягає в аналізі законності проведених дій та оцінці, чи були ці дії необхідними і пропорційними. Це передбачає перевірку наявності реальних підстав для втручання, правильності отримання судових дозволів та дотримання строків і обмежень, визначених законодавством. Омбудсмен повинен забезпечити, щоб НСРД не були надмірно широкими та не стосувалися осіб, які не пов'язані зі справою.

Громадяни, чії права були порушені внаслідок НСРД, повинні мати можливість звернутися до омбудсмена у сфері НСРД зі скаргою на неправомірні дії. Омбудсмен у сфері НСРД може проводити розслідування таких скарг і надавати рекомендації щодо відшкодування шкоди або притягнення до відповідальності осіб, винних у порушеннях. Омбудсмен у сфері НСРД також може ініціювати розгляд скарг навіть без офіційного звернення, якщо отримані дані свідчать про можливі порушення.

Однією з важливих функцій омбудсмена у сфері НСРД має бути щорічний звіт перед парламентом і громадськістю щодо обсягу та типів НСРД, проведених протягом року, із зазначенням кількості перевірених справ і виявлених порушень (без розкриття конфіденційних даних). Це сприятиме підвищенню прозорості діяльності правоохоронних органів і забезпеченню громадського контролю.

Омбудсмен у сфері НСРД повинен мати повноваження надавати рекомендації правоохоронним органам та уряду щодо вдосконалення процедур проведення НСРД з метою захисту прав людини. На підставі свого досвіду й виявлених проблем омбудсмен у сфері НСРД також може ініціювати зміни до законодавства, якщо це буде потрібно для покращення ситуації.

У випадках виявлення порушень прав громадян під час проведення НСРД омбудсмен у сфері НСРД повинен мати повноваження для передачі матеріалів у компетентні органи для притягнення винних осіб до відповідальності. Це стосується як правоохоронців, що здійснювали незаконні дії, так і слідчих суддів, які необґрунтовано надавали дозволи.

Висновки. Таким чином, провівши аналіз законодавчих, теоретичних і практичних гарантій дотримання прав людини та громадянина під час проведення НСРД, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, можемо дійти таких висновків.

Перший висновок стосується того факту, що такі гарантії є закріпленими на рівні не лише конституційних положень на національному рівні України, а й на рівні міжнародних нормативно-правових актів, таких як Європейська конвенція з прав людини та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Водночас такі норми передбачають і винятки, які знайшли своє втілення в загальному порядку проведення НСРД у національному кримінальному процесі.

НСРД, пов'язані з втручанням у приватне спілкування особи, належать до того виду НСРД, коли обмежують права людини і громадянина. Водночас нормами, які покликані забезпечити такі права і свободи, є порядок постановлення ухвали слідчого судді щодо проведення НСРД. Саме на слідчого суддю покладається обов'язок дотримання прав і свобод людини від незаконного втручання під час проведення НСРД.

Автором уперше запропоновано систему особливостей забезпечення прав людини та громадянина під час проведення НСРД, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, серед яких – законність і пропорційність, необхідність судового контролю, право на інформацію, обмеження кола осіб, які мають доступ до інформації, дотримання прав людини відповідно до міжнародних стандартів, неможливість зловживання повноваженнями, забезпечення права на захист.

На сьогодні в державі існує актуальна потреба в тому, щоб Україна виступала як захисник прав людини в усіх напрямках суспільного життя. Отже, з метою захисту прав людини та громадянина під час проведення НСРД, у тому числі пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, автором уперше запропоновано передбачити функціонування інституту омбудсмена у сфері НСРД. У роботі описано порядок здійснення ним діяльності й особливості його утворення.

Водночас питання щодо механізму дотримання прав і свобод людини та громадянина під час проведення НСРД в умовах правового особливого режиму досудового розслідування потребує додаткового дослідження положень чинних нормативно-правових актів як міжнародного, так і державного рівнів. При цьому слід враховувати, що співробітники оперативних підрозділів правоохоронних органів не мають права здійснювати НСРД у кримінальному провадженні з власної ініціативи або звертатися з клопотанням до слідчого судді чи прокурора, а лише за дорученням слідчого, який здійснює досудове розслідування злочину. Співробітник оперативного підрозділу під час виконання доручень слідчого прокурора користується повноваженнями слідчого. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (кримінальних проваджень) відповідних відомостей щодо кримінального правопорушення (ч. 2 ст. 214 КПК України) і завершується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України). Тому поняття та сутність НСРД визначаються як окремий інститут процесуальних дій, що здійснюються під час досудового розслідування. Використання результатів НСРД для прийняття окремих процесуальних рішень передбачає відповідно до чинного законодавства наявність права або обов'язку співробітника правоохоронної установи, яка здійснює досудове розслідування, прийняти відповідне рішення. При цьому слід приділити увагу забезпеченню прав та інтересів осіб, щодо яких проводяться НСРД, та збереженню державної таємниці під час використання в доказуванні отриманих матеріалів. Потрібно також враховувати правову природу, функціональне призначення й особливості реалізації судово-контрольної діяльності в разі проведення НСРД під час досудового розслідування. Правомірне обмеження прав людини державою має на меті не допустити порушення прав інших суб'єктів, що повинно враховуватися співробітниками правоохоронних установ у разі проведення НСРД, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, під час досудового розслідування, яке має відбуватися відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства. Отже, під час здійснення досудового розслідування обмеження окремих конституційних прав і свобод людини та громадянина повинні нести лише мінімальний характер, відповідати принципам демократичності держави й можуть застосуватися лише в інтересах захисту особи шляхом чіткого дотримання кримінальних процесуальних положень законодавства [14, с. 50].

Подальших наукових досліджень потребує питання розробки додаткових гарантій прав і свобод людини та громадянина під час проведення НСРД, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, на законодавчому рівні, у тому числі їх дотримання в умовах правового особливого режиму досудового розслідування.

Використані джерела:

1. Звонарьов О. Ю. Дотримання прав людини при проведенні негласних оперативних заходів, пов'язаних з втручанням у приватне життя особи. *Гарантії забезпечення прав та свобод людини: національний та міжнародний досвід: колективна монографія* / Кол. авторів. Біла Церква : Білоцерківський національний аграрний університет, 2023. 275 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс від 13 квітня 2012 року (із змінами № 4651-VI). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 19.09.2024).
3. Про електронні комунікації : Закон України. Офіційний вісник України. 2021. № 6. Ст. 10. Ст. 306. Код акта № 102665/2021.
4. Ковальова О. В. Правові аспекти обмеження права на таємницю спілкування під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції* (в авторській редакції), м. Кривий Ріг, 28 травня 2021 року. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2021. 366 с.
5. Коваль А. А. *Забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій* : монографія / А. А. Коваль. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. 264 с.
6. Конституція (Основний закон) України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28.06.1996 (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 19.09.2024).
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 19.09.2024).
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Раманаускас проти Литви (№ 2)» (Case of Ramanauskas v. Lithuania) (заява № 55146/14). URL: https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/03/f5ef3ba52c4849ecd3ac_file.pdf (дата звернення 19.09.2024).
9. Мезенцева А. А. Процесуальний порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування. *Право і суспільство*. 2020. № 6 (2). С. 194–199.
10. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. 1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення 19.09.2024).
11. Мироненко А. О. Типові помилки слідчих при проведенні аудіо-, відеоконтролю особи. *Протидія організованим злочинностям: проблеми теорії та практики : матеріали всеукраїнського науково-практичного семінару* (м. Дніпро, 9 грудня 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2022. 244 с.
12. Слива Ю. М., Кислий А. М. Шляхи вдосконалення судового контролю за додержанням законів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 469–472.
13. Палеева Ю. С. Спеціалізовані омбудсмени в зарубіжних країнах: досвід для України. *Альманах міжнародного права*. 2015. Вип. 7. С. 84–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/amp_2015_7_10 (дата звернення 19.09.2024).
14. Бережний О. І., Чубарь С. С. Втручання в приватне спілкування особи під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій: проблемні питання. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. 1 (89). С. 45–53.

References:

1. Zvonarov, O.Iu. (2023). Dotrymanna prav liudyny pry provedenni nehlasnykh operatyvnykh zakhodiv, poviazanykh z vtruchanniam u pryvatne zhyttia osoby. *Harantii zabezpechennia prav ta svobod liudyny: natsionalnyi ta mizhnarodnyi dosvid: kolektyvna monohrafiia* / Kol. avtoriv. Bila Tserkva: Bilotserkivskiyi natsionalnyi ahraryni universytet. 275 p. [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks vid 13 kvitnia 2012 roku (2012). (iz zminamy № 4651-VI). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (date of access 19.09.2024) [in Ukrainian].
3. Pro elektronni komunikatsii: Zakon Ukrainy. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2021. № 6. St. 10. St. 306. Kod akta № 102665/2021 [in Ukrainian].
4. Kovalova, O.V. (2021). Pravovi aspekty obmezhenia prava na taiemnytsiu spilkuvannia pid chas provedennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii. *Realizatsiia prav liudyny u diialnosti pravoohoronnykh orhaniv: materialy IV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (v avtorskii redaktsii), m. Kryvyi Rih, 28 travnia 2021 roku. Kryvyi Rih: DIUI MVS Ukrainy. 366 p. [in Ukrainian].

5. Koval, A.A. (2019). *Zabezpechennia prav liudyny pry provadzhenni nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii: monohrafiia* / A.A. Koval. Mykolaiv: Vyd-vo ChNU im. Petra Mohyly. 264 p. [in Ukrainian].
6. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141 [in Ukrainian].
7. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (date of access 19.09.2024) [in Ukrainian].
8. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi "Ramanauskas proty Lytvy (№ 2)" (Case of Ramanauskas v. Lithuania) (zaiava № 55146/14). URL: https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/03/f5ef3ba52c4849ecd3ac_file.pdf (date of access 19.09.2024) [in Ukrainian].
9. Mezentseva, A.A. (2020). Protsesualnyi poriadok provedennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii, poviazanykh iz vtruchanniam u pryvatne spilkuвання. *Pravo i suspilstvo*, 6 (2), 194–199 [in Ukrainian].
10. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava (1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (date of access 19.09.2024) [in Ukrainian].
11. Myronenko, A.O. (2022). Typovi pomylky slidchykh pry provedenni audio-, videokontroliu osoby. *Protydiia orhanizovani zlochynnosti: problemy teorii ta praktyky: Materialy vseukrainskoho naukovopraktychnoho seminaru* (m. Dnipro, 9 hrudnia 2022 r.). Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. 2022. 244 p. [in Ukrainian].
12. Slyva, Yu.M., Kyslyi, A.M. (2019). Shliakhy vdoskonalennia sudovoho kontroliu za doderzhanniam zakoniv pid chas provedennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii orhanamy Natsionalnoi politsii Ukrainy. *Porivnialno-analitychne pravo*, 6, 469–472 [in Ukrainian].
13. Palieieva, Yu.S. (2015). Spetsializovani ombudsmeny v zarubizhnykh krainakh: dosvid dlia Ukrainy. *Almanakh mizhnarodnogo prava*. Issue 7. P. 84–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/amp_2015_7_10 (date of access 19.09.2024) [in Ukrainian].
14. Bereznyi, O.I., Chubar, S.S. (2020). Vtruchannia v pryvatne spilkuвання osoby pid chas provedennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii: problemni pytannia. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnykh sprav imeni E.O. Didorenka*. 1 (89). P. 45–53 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 29.08.2024

Boginich I., *Candidate of Technical Sciences, Associate Professor at the Department of Operational and Technical Measures of National Academy of Security Service of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

ENSURING HUMAN AND CITIZEN RIGHTS IN THE CONDUCT OF CONFIDENTIAL INVESTIGATIVE (RESEARCH) ACTIONS RELATED TO INTERFERENCE IN PRIVATE COMMUNICATION

The article is devoted to the topical issues of guarantees of human rights when conducting covert secret investigative (search) actions related to interference in private communication, because precisely such guarantees serve not only as a means of ensuring legality in criminal proceedings, but also as a criterion for the admissibility of using the results obtained as evidence as a result of such secret investigative (research) actions.

When conducting the research, the author used a system of both general scientific and special legal tools. Thus, the method of analysis was used to single out from the array of normative provisions precisely those that relate to the system of guarantees of human and citizen rights when conducting covert secret investigative (search) actions both at the international legal and at the national level (in particular, constitutional provisions and provisions of the current of the Criminal Procedure Code of Ukraine). The synthesis method made it possible to generalize and summarize the research results. The formal-structural method was used when considering the elements of the system of peculiarities of conducting covert secret investigative (search) actions related to interference in private communication. The method of interpretation of legal definitions was used when clarifying certain concepts that were used in the publication, in particular, actual secret investigative (research) actions.

As a result of the research, we found that secret investigative (search) actions related to interference in a person's private communication are those that are always associated with the restriction of human and citizen rights. Guarantees of compliance with such rights are established both at the national level (at the level of constitutional provisions) and at the international legal scale. At the same time, such guarantees contain exceptions that correspond to the norms of the current Criminal Procedure Code of Ukraine.

The development at the legislative level of additional guarantees of human rights and freedoms when conducting covert secret investigative (research) actions related to interference in private communication can serve as a basis for further scientific research.

Keywords: human and citizen rights, guarantees, restrictions, secret investigative (search) actions, investigating judge, decision, ombudsman, Constitution of Ukraine.